

I.
ANUL OMAGIAL AL CENTENARULUI
PATRIARHIEI ROMÂNE

**Pr. prof. univ. dr. Lucian Vasile Petroaia,
Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie,
Departamentul de Teologie,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați,
Centrul de Cercetare Teologică Ortodoxă Interdisciplinară
„Sf. Trei Ierarhi”**

**PREOTUL ȘI PREOȚIA
ÎN BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ,
ÎN TIMPUL PĂSTORIRII
PATRIARHULUI MIRON CRISTEA**

Moto: „[...] nu există un alt cheag duhovnicesc, mai probat și mai temeinic, pentru consolidarea și unitatea sufletească a românismului de pretutindenii, ca și Biserica Ortodoxă Română a părinților noștri, care ne-a ocrotit în tot cursul veacurilor pline de primejdii, ne-a mângâiat, ne-a ținut strâns alipiți de ea și ne-a salvat în zile grele [...]”¹.

Abstract: *The face and personality of Patriarch Miron are imprinted in the history of the Romanian Orthodox Church forever, through the work of church foundations and constructions carried out by this hierarchy, in the Romanian space completed by the Unification of 1918, in the first part of the 20th century. These were times of establishing the modern Romanian state on new foundations and times of consolidating the Romanian Orthodox Church, which was then at the peak of notoriety and brilliance by raising it to the rank of Patriarchate (1925).*

For the smooth running of the new Romanian Patriarchate, as its first Primate, Patriarch Miron was particularly concerned with the good education, the thorough

1. „Testamentul Patriarhului Miron”, în: *Ierarhul Miron Cristea, Patriarhul Marii Uniri*, Editura Basilica, București, 2018, p. 113.

organization and the dignity of the Romanian clergy. The Romanian priesthood had, through its Patriarch at that time, a strong and inspired supporter, balanced and attentive to all the “seismic” socio-political, theological and cultural movements.

My study will attempt a synthetic presentation of the way in which Patriarch Miron Cristea managed to make the Romanian priest an authentic patriot, a zealous servant and an attentive shepherd of the faithful entrusted to him for guidance on the path of salvation.

Keywords: *Patriarchy, Priest, Priesthood, liturgical service, pastoral care.*

Câteva considerații generale

Anul omagial al Centenarului Patriarhiei Române prilejuiește, în corpul preoțimii și în interiorul ierarhiei înalte ale Bisericii Ortodoxe Române reflecții mult mai atente și adânci asupra vieții și activității ctitorilor acestei înfăptuiri care marchează decisiv istoria noastră eclesială recentă. Între alte proiecte, de evocare, de redescoperire a unor lucruri necunoscute până acum, de reevaluare a unor dimensiuni puțin cunoscute, de analiză a activității și vieții Patriarhilor României se încadrează și studiul de față, parte a unui proiect personal de cercetare mai larg.

Am putut aprofunda tema propusă dezbaterii datorită a două șanse, care se leagă de slujirea mea la catedră. Prima este bucuria de a fi predat, la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul” din București, în cadrul programului de master *Pastorație și viață liturgică*, cursul intitulat *Preotul și Preoția, în tradiție și actualitate*. În cadrul acestui curs am prezentat masteranzilor tema *Preotul și Preoția* pornind de la bazele scripturistice, continuând cu referințe patristice esențiale (îndeosebi aserțiuni ale sfinților autori de „tratate de(spre) Preoție” – Ioan Gură de Aur, Grigorie de Nazianz, Efrem Sirul, Grigorie cel Mare), demersul finalizându-se cu preocupări, pe această coordonată, la marii noștri profesori de liturgică și la Patriarhii Bisericii Ortodoxe Române. În al doilea rând, în vederea apropierii studenților de această temă esențială pentru chemarea lor către slujirea preoțească, le-am solicitat, ani la rând, să lectureze cu atenție și să realizeze fișe bibliografice cu texte referențiale. Astfel, la momentul de față beneficiaz de câteva sute de fișe care, pentru studiul de față și pentru cele care vor urma pe această temă, se dovedesc și utile din punct de vedere ști-

înțific, dar – consider eu – și un semn al bunei conlucrări dintre cadrul didactic și studenții aspiranți către Preoție. Sigur că aceste fișe mi-au ușurat întrucâtva munca pentru acest studiu, dar întru realizarea lui am parcurs, personal, tot ceea ce a scris Patriarhul Miron și multe dintre cele mai importante lucrări despre el, urmărind cu atenție tema de cercetare propusă.

Lucrarea de față se dorește o formă de cinstire a fericitului întru adormire Miron Cristea, primul în șirul întâistărilor Bisericii Ortodoxe Române pe tronul de Patriarh, dar și o analiză atentă a modului în care, în timpuri dificile, de așezare instituțională, în contextul unor mari tulburări social-politice naționale și europene, acest jertfelnic și inspirat păstor a reușit să gestioneze, de o manieră pilduitoare, legătura duhovnicească cu clerul și să orienteze preoțimea pe drumul cel drept al slujirii Sfântului Altar și al „păstoririi turmei celei cuvântătoare pe calea mântuirii”².

***Înțelegerea înțeleaptă a preotului și a credinciosului,
un dar luminos în portretul duhovnicesc
al Patriarhului Miron***

Patriarhul Miron a slujit Biserica și Țara și ca ierarh, dar și ca om de stat. Implicările sale în viața României moderne „tinere”, ca prim-ministru, membru al Regenței și Patriarh nu l-au desprins de legătura vie cu păstoriții săi, clerul și poporul ortodox. Dimpotrivă, pozițiile sale înalte din viața politică și bisericească a României l-au făcut mai atent la traiul și trebuințele românului de rând și la slujirea preotului de țară sau de oraș. Cunoștea foarte bine viața omului simplu și particularitățile vieții preotești din postura de fost preot la Sibiu și episcop la Caransebeș, unde a deprins acest „ABC pastoral”. Atunci a înțeles că menirea ierarhului este aceea de a sluji, fiind una cu clerul și poporul pe care îl păstorește. Creșterea sa, de la simplu învățător și preot de provincie până la slujirea în cea mai înaltă poziție bisericească și în unele dintre cele mai importante funcții în stat are la bază și această experiență inițială din viața sa. A înțelege preotul, a-l susține și a-l valoriza potrivit

2. *** *Carte de Te Deum*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2017, pp. 25, 41, 54, 67, 81.

unor criterii bisericești bine stabilite, mai ales într-un context dificil, au constituit parte dintre harismele Patriarhului Miron. Mulți dintre cei care au făcut referiri la viața sa subliniază această realitate:

„Născut într-o casă de țăran român, a pus accentul în toată activitatea sa culturală, religioasă și politică, pe ideea națională. El poartă în școala primară și în liceu cămașa și ȋțarii țăărănești, pe care nu-i dezbracă decât atunci când a trebuit să îmbrace uniforma seminarului din Sibiu. Absolvind seminarul, acceptă un modest post de învățător, convins că ideea națională nu se menține decât prin Școală și Biserică. Mergând apoi în Budapesta, ca student al Facultății de Litere, activează ca naționalist în societatea română studențească de acolo și își trece doctoratul cu teza *«Viața și opera lui Mihai Eminescu»*. Mândria națională i-a dictat acest subiect pentru a putea glorifica în forurile universitare maghiare pe cel mai mare poet român [...]. Ajuns patriarh, regent și prim-ministru al iubitei lui patrii, el a stat în permanență în slujba acelorași comandamente naționale, inspirat de arzătoarea lui dragoste de țăără [...]"³.

Evident, grija sa pentru preoțime și pentru popor a avut temei într-o sensibilitate personală și în anumite calități care i-au împodobit caracterul, unele native, altele cultivate și sporite pe parcursul vieții. Patriarhul nu se afla într-o poziție de intangibilitate, ca lider, ci era și părinte, conducător, și înțelegător al păstoriiilor, contribuind la îmbunătățirea traiului celor de jos printr-o înțelegere majestuoasă și paternă, totodată. Părinte este cel care își înțelege fiii, îi învață prin pilda propriei vieți, îi călăuzește în viață pe drumul virtuțiilor încununate cu omenie, jertfelnicie și credință. Pentru reușita unui astfel de demers, orice părinte este chemat să strălucească prin virtuți proprii, pe care să le transfere fiilor săi, ceea ce Patriarhul Miron a făcut de-a lungul întregii sale slujiri:

„[...] era înzestrat cu o inteligență aleasă, cu o intuiție deosebită a oamenilor și a lucrurilor, cu o finețe rară, cu un tact nedezmințit, cu vederi alese și sigure, cu stăpânire de sine, cu măsură. Primite din comoara de însușiri și virtuți a poporului sau dobândite în școală și în lume, aceste calități au făcut din el un om superior, un conducător de seamă [...]. Pri-

3. Constantin VIFOREANU, „Pomenirea Preafericitului Patriarh Miron Cristea în țără“, în: *Ierarhul Miron Cristea, Patriarhul Marii Uniri*, Editura Basilica, București, 2018, p. 120.

vea oamenii în ochi și se ținea drept înaintea oricui. Ajutat de un fizic armonios, care-l făcea impozant și plăcut, demn și maiestuos la înfățișare, de multă distincție în ținută, fastuos, solemn, senin, afabil, cult și de bun gust, Patriarhul Miron impunea respect și admirație [...]”⁴.

Cu alte cuvinte, în contextul anilor '25-'35, Patriarhul era personalitatea care ilustra demnitatea Bisericii noastre ridicată la rang de Patriarhie, dar era și ierarhul cu care clerul și poporul de rând se mândreau, după cum el însuși era un iubitor al preoției și un cinstitor al neamului său. Această dublă legătură a fost ușor de sesizat și din perspectiva unor oameni politici ai timpului, care își dădeau seama că prin vigoarea și demnitatea Patriarhului lor lucra din plin, în „vene” și sufletele sfinților slujitori, Preoția Mântuitorului Iisus Hristos și că, de fapt, prin strategia sa misionar-pastorală urmarea, cu obstinație, propășirea clerului și a poporului dreptcredincios.

„[...] Elie Cristea este una dintre acele fapte rare, care încep viața în cumpănă dreaptă, pentru ca, în timp, să devie din ce în ce mai clare și apoi să ajungă la acea armonie pentru care Dumnezeu sau natura le-au predestinat de la început. El aparține categoriei oamenilor înzestrați cu spirit de observație, dragoste de muncă și de neam, plini de încredere în forțele proprii. Vioiu, modest, fără pretențiuni sau vanitate, cult și înțelept, fără viclenie, blajin, simpatic și dotat cu un fizic de Christ, activ și productiv, neobosit și calm în discuțiune, perfect sănătos, spirit critic și cercetător – iată cheia ființei sale, a victoriei sale, din clipa în care s-a lăsat condus numai de glasul său intern, procedând smerit spre soarta sa. Câmpul său de activitate a fost Biserica Ortodoxă a neamului și în apărarea multiplelor ei interese naționale și-a dat tot sufletul și toată inima [...]”⁵.

Această sumă de calități duhovnicești, intelectuale, culturale, într-un cuvânt umane și ierarhice au făcut din Patriarhul Miron personalitatea-simbol a Bisericii noastre în primele patru decenii ale secolului trecut și purtătorul de stindard care a indicat cărarea pe care trebuia s-o urmeze preotul, în acele vremuri. Pilda sa personală, imitată de

4. † NICOLAE, Mitropolitul Banatului, „Primul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române”, în: *Ierarhul Miron Cristea, Patriarhul Marii Uniri...*, pp. 132 și 134.

5. Ioan RUSU-ABRUDEAN, „Patriarhul României, Dr. Miron Cristea, înalt regent”, în: Ilie ȘANDRU, Valentin BORDA, *Un nume pentru istorie, Patriarhul Elie Miron Cristea*, Casa de Editură „Petru Maior”, Târgu Mureș, 1998, p. 58.

ierarhii din eparhii, a fost urmată și de preoți, după măsurile culturale și duhovnicești ale fiecăruia dintre ei.

***Principii de organizare
a Bisericii Ortodoxe Române.
Rolul preotului în viața Bisericii***

Viitorul noii Patriarhii Române⁶ s-a croit tot în perioada primului nostru Patriarh, Miron Cristea, deodată cu cristalizarea statală a României Mari. Constituția din 1923⁷, în articolul 22 recunoștea Bisericii Ortodoxe Române statutul de „dominantă în stat”, cu „organizare unitară” în Regat și cu capacitate de cuprindere completă „a clerului și mirenilor”, în componența ei. După acest moment esențial pentru Statul Român, având un bun model în „Statutul” șagunian, Patriarhul Miron Cristea a reușit să dea Bisericii noastre primul „Statut”, în cadrul *Legii pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române* (6 mai 1925), care a rămas în vigoare până la instaurarea regimului comunist în România. Contribuind esențial la formularea și aprobarea acestei legi organice a Bisericii noastre, Patriarhul Miron se arăta ca „un foarte bun chivernisitor al lucrurilor materiale [...] un bun organizator, un vizionar, un om cu simț practic și cu vederi largi peste timp”⁸. Cadrele canonic-administrative între care a așezat viața Bisericii noastre din vremea sa aveau la bază o logică bună și o profundă gândire duhovnicească, cu puternice accente misionare, social-filantropice, educa-

6. Pentru această temă indic studiile pr. Nicolae I. ȘERBĂNESCU, „Înființarea Patriarhiei Române (1925)”, în: *Patriarhii României. 100 de ani. Evocări omagiale*, Editura Institutului Biblic și de Misiune, București, 2025, pp. 12-33; pr. Alexandru STAN, „Patriarhia – instituție a Autocefaliei”, în: *Autocefalie, Patriarhie, Slujire Sfântă. Momente aniversare în Biserica Ortodoxă Română. 1995*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995, pp. 21-31, cât și tomul *Autocefalie și responsabilitate*, volum apărut din inițiativa și cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2010, 1096 pp.

7. Pr. Ioan VICOVAN, în filada *Drumul Bisericii Ortodoxe Române către Patriarhat*, Editura Basilica, București, 2025, p. 18.

8. † DANIEL, PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE, „Un luptător pentru unitatea poporului român și demnitatea Bisericii. Patriarhul Miron Cristea († 6 martie 1939)”, în: *Ierarhul Miron Cristea, Patriarhul Marii Uniri...*, p. 9.

țional-culturale și patriotice. Aceste accente sunt vizibile în discursul prin care, cu ocazia învestiturii sale ca Mitropolit Primat (1 ianuarie 1920), mulțimea Suveranului României, Regele Ferdinand I, enunțând directivele avute de el în vedere pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române:

„[...] Biserica să-și recâștige, spre binele țării, vechea strălucire, ce cu adevărat se cuvine acestei instituții divine și naționale; să devină tot mai mângâietoare celor osteniți și însetați care caută alinare la altarul ei și în slujbele ei; să fie ajutatoare celor săraci, lipsiți și bolnavi; să fie farul de lumină și învățături în spiritul Evangheliei, care încheagă și întărește viața socială pe temeliile trainice ale ordinii și dreptății, ale iertării și iubirii nu numai față de aproapele, ci și față de contrarii noștri; să fie un izvor de virtuți și idealuri, pildă vie de jertfire pentru bine, de îndemn, de apostolie dezinteresată pe toate terenurile activității publice; să rămână acea maică iubitoare a țării întregi, la care cu încredere și cu dragoste nemărginită să alerge toți fiii poporului român, cum se apropie fiii buni de sânul maicii lor [...]”⁹.

Schițat încă dinainte de a fi ridicat la demnitatea de Patriarh¹⁰, acest plan cuprinzător de înnoiri avea să se pună în aplicare în epoca patriarhatului lui Miron și el schițează de fapt un portret moral pe care trebuia să și-l configureze launtric orice preot vrednic: să predice și să trăiască Evanghelia și principiile ei morale și etice „cu timp și fără timp”, să fie devotat Bisericii și Țării, să slujească din vocație și cu jertfelnicie, să fie pildă de virtute și de moralitate, să se îngrijească – cu tact pastoral – de enoriași, să poarte grijă de săracii și bolnavii din enorie, să fie preocupat de călăuzirea poporului pe drumul educației creștine, al științelor, al progresului social și al creșterii duhovnicești.

Programul de pastorație și misiune amintit avea să se îmbogățească mult în perioada imediat următoare, acest fapt dovedind o gândire

9. † Elie Miron CRISTEA, Mitropolit Primat, „Cuvântarea de la învestitura regală și predarea toiagului de Mitropolit Primat”, în: *Cuvântări ținute de Înalt Prea Sfinția Sa, Domnul Domn Dr. Miron Cristea, Mitropolit Primat al României*, Editura Cartea Românească, București, 1923, vol. 3, p. 58.

10. Se pot vedea și articolele: arhim. Policarp CHIȚULESCU, „93 de ani de la întronizarea primului Patriarh al României”, în: *Ziarul Lumina*, 1 noiembrie 2018; Dorin STĂNESCU, „Evenimentul din 4 februarie 1925 în presa vremii”, în: *Ziarul Lumina*, 4 februarie 2020.

matură, sistemică și profetică asupra noii realități misionare dintre fruntariile României Mari:

„[...] 1. Construirea Bisericii Mântuirii Neamului [...]; 2. Începerea ridicării unei reședințe mitropolitane corespunzătoare; 3. Înființarea Institutului Biblic; 4. Burse pentru teologi, în număr cât mai mare; 5. Noi seminarii teologice; 6. Școale de cântăreți bisericești; 7. Pictură bizantină; 8. Episcopii noi; 9. Muzeu bisericesc; 10. Întocmirea bugetului pentru plata servitorilor bisericii române din Sofia – preot, diacon, paraclisier, cântăreț, spese de întreținere; 11. Măsuri urgente pentru restaurări [...]; 12. Tipografie pentru cărțile bisericești; 13. Fabrică de lumânări din ceară; 14. Ateliere la mănăstiri; 15. Înființarea Bibliotecii Mitropoliei; 16. Congrese mondiale bisericești; 17. Număr sporit de protopopiate; 18. Plata corespunzătoare a preoților [...]”¹¹.

Multe dintre liniile de dezvoltare a Bisericii noastre, pornite atunci, au fost continuate de Patriarhii României care i-au urmat la slujire în tronul patriarhal, iar unele dintre ele sunt menținute până în prezent, pentru că vizează statornicia sau „buna stare a sfintelor lui Dumnezeu biserici”¹² și susțin neconținută dezvoltare și adaptate a Bisericii, în întregul ei, la timpuri și schimbări, pentru a trece peste provocări și primejdii.

***Preocuparea pentru buna formare
a candidaților pentru Preoție,
în școlile teologice ale Bisericii***

Atașamentul preotului față de Biserica sa și râvna slujirii liturgice și misionar-pastorale, altoite pe o structură vocațională nativă, se șlefuesc în școala teologică de bază, seminarul, și se desăvârșesc în școala teologică de grad universitar, facultatea. În seminar, în primele clase, este vârsta când cuvintele sfinte se lipesc definitiv de suflet și se imprimă indelebil în conștiință, când se formează caracterul duhovnicesc și deprinderile liturgice ale viitorului slujitor al Sfântului Altar; în

11. † Patriarhul Miron CRISTEA, apud Ilie ȘANDRU, Valentin BORDA, *Un nume pentru istorie – Patriarhul Elie Miron Cristea...*, p. 137.

12. *** *Liturghier*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2012, pp. 39, 88, 136, 210, 292.

etapa următoare, ca student, totul devine limpede și coerent și, adeseori, se detașează marile vocații de alegerile celor care, fără convingeri fierbinți, porniseră inițial pe drumul spre Preoție. Cei din prima categorie se identifică deplin cu slujirea preoțească, iar cei din categoria a doua își descoperă cu sinceritate disponibilitatea pentru alte domenii de activitate în care, adeseori, fac o carieră notabilă. Însă pentru Preoție e nevoie de sinceritate pură și de disponibilitate totală: „*Iată, vin ca să fac voia Ta, Dumnezeuul meu!*” (Ps 39:10-11). Cu aceste daruri venise spre slujirea Bisericii și tânărul Elie Cristea, ca unul ce, încă de prunc

„[...] a crescut în straie de cânepă și pănură de lână țesute de mână, aplecat de mâna blândă a mamei spre cucernica închinare în fața icoanei Maicii Domnului, înfrățit din tinerețe cu povara multor lipsuri și nevoi, dar fortificat în izbânda nădejdlor [...]”¹³.

Cu focul dragostei de Preoție râvnite ca „cel mai mare dar al iubirii lui Hristos”¹⁴, ca absolvent al Seminarului mitropolitan de la Sibiu (1890), însuși încercat de lipsuri, dar angajat în lupta de apărare a Ortodoxiei și românismului din Ardeal (ca jurnalist și director la *Telegraful Român* și ca membru și președinte al ASTREI), viitorul Patriarh Miron avea să se transforme într-un luptător vajnic pentru îmbunătățirea învățământului teologic românesc și devotat susținător al seminariștilor și studenților teologi. S-au păstrat mai multe mărturii din jurul anului 1900, de la elevi și studenți beneficiari ai grijii și suportului primite de la tânărul secretar consistorial și doctor în litere, care în aceeași perioadă trăia adânc dulceața slujirii liturgice ca recent hirotonit întru diacon (1900), apoi primit în cinul monahal (1902) și hirotonit întru ieromonah (1903). Iată una dintre aceste mărturii:

„[...] Câtă bucurie și mângâiere sufletească ne prilejuiau grija și bunătaatea binefăcătorului nostru n-o pot înțelege decât cei ce, în situații similare, au trecut prin aceleași sentimente. Părintele secretar nu uita niciodată să facă o însemnare pe cotorul mandatului, scriindu-ne îndemnuri prietenești: «Învățați, băieți!», «Faceți-vă datoria!», «Nu vă leneviți în cercetarea Scripturilor!», «Îngrijiți-vă de prestigiul vostru de ro-

13. Pr. Sebastian STANCA, „O rară bunătaate sufletească – Miron Cristea”, în: *Ierarhul Miron Cristea, Patriarhul Marii Uniri...*, p. 72.

14. Sf. IOAN GURĂ DE AUR, *Despre Preoție*, cartea a doua, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998, p. 44.

mâni!», «Bateți fierul cât e cald!» sau câte o frază glumeată: «Cheltuiți-i sănătoși!», «Poftă bună!», după dispoziția sufletească a momentului. Mai mult, cu toată distanța dintre noi, părintele nostru nu uita să ne trimită un cuvânt de felicitare de sărbătorile împărătești, de Anul Nou și câte o carte poștală ilustrată din călătoriile sale în străinătate [...]”¹⁵.

Evocarea de mai sus ne transportă în epoca și în lumea unor tineri pe care ni le prezintă, într-o traducere a sa, Patriarhul Nicodim Munteanu, care din trăirea și prin gura seminaristului Ion Pusnicu realizează o portretizare interioară a căutătorului slujirii la Altar, ce trebuie să aibă inima „precum sfeșnicul cel cu șapte brațe”, sufletul ca o „candelă dumnezeiască plină de uleiul” dorului după Harul Preoției, viața „ca o flacără vie și luminoasă”¹⁶.

În ingenuitatea acestor formulări, specifice dragostei celei dintru început, stă de fapt semnul cert al vocației pentru Preoție, care trebuie identificată, susținută și valorizată corect în Biserică. Aceasta a fost „tema” pe care Elie Miron Cristea a continuat-o și ca episcop la Caransebeș¹⁷. Aici a putut să își extindă grija pentru „pepiniera de preoți”, exersând „in micro” ceea ce avea să împlinească nu mult mai târziu, din poziția de Patriarh, pentru toate școlile teologice din țară. La Caransebeș reușește să pună bazele unei școli seminariale model, în care să activeze un corp profesoral „tânăr și deplin calificat”, proiectul său eparhial fiind acela de a oferi comunităților parohiale din acea parte de țară „preoți luminați, vrednici, cu vocație, însuflețiți de duh apostolesc, gata de a se face oricând «tuturor toate» [...]”¹⁸. Colectele organizate în acest scop și donațiile oamenilor cu stare din zonă au asigurat o bună parte din fondurile necesare întemeierii acestei școli. Însă criza creată de intrarea României în Primul Război Mondial a făcut ca proiectul

15. Pr. S. STANCA, „O rară bunătate sufletească – Miron Cristea”, în: *Ierarhul Miron Cristea, Patriarhul Marii Uniri...*, p. 71.

16. Pr. Grigorie PETROV, *Viața de seminar (traducere de arhimandritul Nicodim Munteanu, directorul Seminarului din Galați)*, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2019, p. 5.

17. Semnalează aici lucrarea pr. Daniel ALIC, *Eparhia Caransebeșului în perioada păstoririi episcopului Miron Cristea (1910-1919). Biserică și Societate*, Editura Presa Universitară Clujeană, 2013, 449 pp.

18. Pr. Gheorghe COTOȘMAN, „Înfăptuirile Patriarhului Miron ca episcop în Banat”, în: vol. *Ierarhul Miron Cristea, Patriarhul Marii Uniri...*, p. 82.

său să fie pus deplin în operă ceva mai târziu, de către episcopul Vasile Lăzărescu și să fie continuat de succesorii săi de la acea eparhie.

Ca Mitropolit Primat, păstrând în inimă grija pentru buna creștere a viitorilor slujitori, în anul 1922 a deschis Seminarul Teologic de la Craiova și Seminarul Teologic pentru orfanii de război de la Câmpulung Muscel, iar în anul 1928, Seminarul Teologic Monahal de la Cernica. Al doilea proiect răspundea unei trebuințe stringente a Bisericii, aceea de a avea preoți devotați, dar rezolva și o mare problemă socială, aceea a susținerii școlarizării unor copii rămași fără sprijin familial. Motivația creștină și umană a acestui proiect, unic în felul său în istoria noastră bisericească, este exprimată de însuși autorul lui, care o mărturisise unui apropiat, dar o și pronunțase public cu prilejul înființării, tot din inițiativa sa, a „Societății pentru ocrotirea orfanilor de război“:

„[...] Ca arhiereu, am cercetat în cursul războiului mulți ostași răniți în spitale și lazarete și, la cuvintele mele de mângâiere, toți mi-au dat același răspuns stereotip: «Toate le-aș suferi ușor, numai gândul la copilașii de acasă, care rămân orfani, îmi sfâșie inima de o cumplită durere!». Deci nu eu, ci sufletul acestor părinți, acestor mucenici morți pentru neam, vă șoptește prin graiul meu: «Ajutați-ne!» [...]”¹⁹;

„[...] să vă trageți de la gură, ca să vă puteți îngriji de creșterea copiilor voștri, dându-i la școală, căci nu se știe în care din copiii voștri, azi desculți, se ascunde un nou om mare” [...]”²⁰.

Opinia publică a vremii a reacționat cu mare admirație la aceste proiecte ale Mitropolitului Primat, iar mulți dintre oamenii înstăriți ai timpului au ascultat de chemarea ierarhului și au contribuit cu sume importante pentru pregătirea și deschiderea acestui seminar.

„[...] În aceste vremuri de grele amintiri, când țara era bântuită de multe crize, mai ales de criza morală, Patriarhul Miron Cristea, în dorința de a lua sub scutul său pe orfanii de război, aprobă transformarea orfelinatului Dragoslavele din Câmpulungul Muscel în seminar teologic cu opt clase, încuviințând ca prin îngrijirea acelei bune românce, care încă

19. Pr. Victor N. POPESCU, „Patriarhul Miron iubitor și ocrotitor al copiilor“, în vol. *Ierarhul Miron Cristea, Patriarhul Marii Uniri...*, p. 109.

20. † Patriarhul Miron CRISTEA, apud Ilie ȘANDRU, Valentin BORDA, *Un nume pentru istorie – Patriarhul Elie Miron Cristea...*, p. 270.

pe când ne găseam în toiul luptelor a luat inițiativa îngrijirii acelor ce-și pierdeau părinții în război, marea doamnă Olga Sturdza, să se clădească un loc pentru adăpostul orfanilor seminariști. Și astfel s-a realizat seminarul căruia i s-a dat numele ocrotitorului și îndrumătorului său: Seminarul «Miron Patriarhul» [...]”²¹.

Cu prilejul inaugurării acestui așezământ (15 noiembrie 1922), Mitropolitul Primat Miron a adus în fața elevilor prezenți chipurile luminoase ale unor domnitori și voievozi, precum Neagoe Basarab, Matei Basarab, Mircea cel Bătrân, Mihai Viteazul, Ștefan cel Mare, care au lăsat, pretutindeni pe pământul românesc, „urme neîntrecute de cele mai alese tradiții religioase, bisericești și naționale culturale”, care pot susține „buna creștere, sănătoasă, a tinerelor generații”. Elevilor, ca unora „fără tată care să îi crească”, le-a cerut să prețuiască șansa care li se oferă, să învețe mult și să se pregătească pentru „cea mai frumoasă slujbă”, aceea de „a deveni preoți, adică părinți și conducători ai poporului”. Ce poate fi mai impresionant ca obiectivul unei școli care pregătește pe copiii fără de părinți să devină părinți sufletești pentru toți creștinii, adeseori și pentru alți copii fără părinți? Preoților profesori le-a adresat chemarea de a-și face „datorința cu zel, cu conștiinciozitate și cu pricepere”, pentru că erau chemați să activeze într-o școală bisericească, având posibilitatea să îndrepte acolo ceea ce se petrecuse, pe nedrept, în Vechiul Regat, unde „se luase din mâna Bisericii și a chiriarhilor, creșterea clerului”²².

21. General Grigore GRECESCU-MUSCEL, „Patriarhul Miron, ocrotitor și îndrumător al orfanilor de război”, citat în: *Patriarhii României. Evocări omagiale* (PS TIMOTEI Prahoveanul, editor), Editura Basilica, București, 2015, p. 8.

22. † Elie Miron CRISTEA, Mitropolit Primat, „Cuvântare la inaugurarea Seminarului pentru orfanii de război de la Câmpulung”, în: *Cuvântări ținute de Înalt Prea Sfinția Sa, Domnul Domn Dr. Miron Cristea, Mitropolit Primat al României...*, vol. 3, pp. 266-267; ideea a fost preluată și extinsă în „Cuvântare la Congresul preoților ținut la Iași, 6 octombrie 1920”, în: *Cuvântări ținute de Înalt Prea Sfinția Sa, Domnul Domn Dr. Miron Cristea, Mitropolit Primat al României...*, vol. 3, pp. 172-179. Nu pot trece cu vederea una dintre cele mai obiectiv-vehemente luări de poziție din partea Patriarhului, cu referire la acest subiect: „[...] Profesorii de la seminar sunt numiți de ministru, tot după acest calapod. N-au nici o pregătire de biserică, nici un duh preoțesc. Dl. Mehedinți îmi spune că odată a fost numit la un seminar un nihilist. Nu-și fac nici datorința. Profesorul Popovici de la Seminarul «Veniamin» de 18 ani trage plată, votează foarte disciplinat la toate alegerile, cultivă moșia de la Buzău, dar la școală n-a mai dat. Rezultatul

Prin grija sa de Patriarh, mulți dintre absolvenții acestui seminar primeau burse de la Biserică și după împlinirea vârstei de 18 ani, pentru a-și continua și finaliza studiile universitare. După absolvirea seminarului și încă din timpul studenției, celor mai pasionați pentru disciplinele Liturgică, Muzică și Tipic li se ofereau posturi de cântăreți bisericești și chiar de diaconi, pentru a-și pune în valoare calitățile și competențele dobândite în școală. Mulți dintre preoții buni din Muntenia și nu numai, cu slujire quasi-martirică până spre anii 1960, au provenit din acest seminar.

Între copiii care au urmat și absolvit cursurile acestei școli în prima promoție (1922-1930) s-a aflat și orfanul Ioan Moiescu, care avea să devină, după studii strălucite la Atena și Strasbourg și după o importantă experiență didactică la Facultățile de Teologie Ortodoxă din Varșovia, Cernăuți și București, Patriarhul Justin al Bisericii Ortodoxe Române! Marele său binefăcător, Patriarhul Miron, îl remarcase și l-a susținut pentru a urma studii în străinătate și a se forma – cultural și teologic – pentru misiunea pe care avea să o îndeplinească mai târziu, ca al patrulea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Mitropolitul dr. Antonie Plămădeală al Ardealului a publicat o parte dintre scrisorile pe care tânărul bursier român le trimisese părintelui său duhovnicesc, subliniind că sunt singurele scrisori primite de la un student care nu luaseră „calea coșului”, ci fuseseră păstrate cu atenție lângă epistolele altor personalități cu care Patriarhul corespundea. Dintre aceste scrisori, spicuiesc doar câteva pasaje, care arată recunoștința și atitudinea cuvinicioasă pe care tânărul teolog Ioan Moiescu și le exprima în scris:

„[...] Sfânta zi a Învierii Domnului ne dă fericita ocazie de a ne exprima deosebita noastră dragoste, devotament și recunoștință [...] mulțumindu-vă din suflet pentru părinteasca îngrijire ce ne acordați [...]”²³;

greșelii de a lua până și creșterea clerului din mâna Bisericii se vede din «Memoriul» tipărit al tuturor delegațiilor seminarilor din țară, întruniți în 1917 la Iași, către rectorul Universității de acolo: «Toți se declară ateii!». Iată abisul în care politica și politicienii au dus Biserica țării. Mi-e rușine de tot ce văd. Așa nu mai merge. Noi vrem să fim organism viu, conștient, demn; nu mai vrem să vegetăm, ci să facem servicii reale țării [...]” – † Elie MIRON CRISTEA, *Note ascunse. Însemnări personale (1895 - 1937)*..., p. 69.

23. Scrisoare semnată de Justin I. MOIESCU și Nic. D. Tănăsescu, „studenți în teologie”, datată „Atena, 8 aprilie 1931” și publicată de mitropolitul dr. Antonie PLĂ-

„[...] Terminând cursurile ultimului an la Facultatea de Teologie din Atena, gândurile noastre se îndreaptă cu sentimente de deosebită recunoștință către Bunul nostru Părinte, mulțumindu-Vă din adâncul inimei pentru înalta ocrotire de care ne-am bucurat încă din clipa în care am pășit pragul Seminarului [...] Reținând sugestia pe care ne-ați dat în vara anului trecut, de a continua după licență studiile la o Facultatea de Teologie din Apus [...] înaintăm alăturat cereri pentru a ni se acorda câte o bursă la una din Facultățile de Teologie Protestantă din Franța [...]”²⁴;

„[...] Vă rog cu tot respectul să-mi acordați pentru anul viitor bursa de la Facultatea de Teologie Protestantă din Strasbourg, care a rămas vacantă [...]. Vă exprim cu această ocazie respectuoasele mele mulțumiri [...]”²⁵;

„[...] Sfintele Sărbători ale Nașterii Domnului îmi dau fericitul prilej de a exprima Înalt Prea Sfinției Voastre toată dragostea, devotamentul, recunoștința pentru sacrificiile ce faceți pentru mine, dându-mi posibilitatea de cercetare a adevărilor Sfintei noastre Biserici și mai ales de perfecționare spirituală [...]”²⁶.

Mai aproape de Capitală, în Seminarul de la Cernica²⁷, adus de Patriarhul Miron de la Mănăstirea Neamț în anul 1928, s-a constituit în

MĂDEALĂ, în: *Contribuții istorice privind perioada 1918-1939. Elie Miron Cristea – documente, însemnări și corespondențe*, f.e., Sibiu, 1987, p. 254.

24. Scrisoare semnată de „prea supușii fii” Justin I. MOISESCU și Nicolae D. Tănăsescu, datată „Atena, 14 mai 1934” și publicată de mitropolitul dr. Antonie PLĂMĂDEALĂ, în: *Contribuții istorice privind perioada 1918-1939...*, pp. 255-256.

25. Scrisoare semnată de „prea plecat fiu” Justin I. MOISESCU, datată „Nancy, 28 iulie 1935” și publicată de mitropolitul dr. Antonie PLĂMĂDEALĂ, în: *Contribuții istorice privind perioada 1918-1939...*, pp. 256-258.

26. Scrisoare semnată de „prea supus fiu” Justin I. MOISESCU, datată „Strasbourg, 26.12. 1935” și publicată de mitropolitul dr. Antonie PLĂMĂDEALĂ, în: *Contribuții istorice privind perioada 1918-1939...*, pp. 258-259.

27. Despre această școală monahală avea să spună, la sărbătoarea de la finalul primului an de funcționare, la Cernica (1929): „Nu am înființat nici o instituțiune mai cu drag decât acest seminar și după cum Domnul a luminat lumea cu niște pescari necărturari, așa doresc ca să puteți deveni voi cu timpul, împrăștiindu-vă la toate mănăstirile țării românești, dând călugărismului o nouă îndrumare și ridicându-l la starea înfloritoare de altădată” – † Patriarhul Miron CRISTEA, „Cuvântare la serbarea de sfârșit de an a Seminarului Călugăresc de la Mănăstirea Cernica. 1929”, în: *Pastorale, predici și cuvântări ținute de Înalt Prea Sfinția Sa, Domn Domn Dr. Miron Cristea, Patriarh al României*, Tipografia Cărilor Bisericești, București, 1938, vol. 5, p. 109.

vremea aceea o adevărată pleiadă de sfinți și cuvioși. Dintre profesorii care activau atunci în acel Seminar, amintesc pe arhimandriții Chesarie Păunescu – mai târziu Episcop al Dunării de Jos, Firmilian Marin – mai târziu Mitropolit al Olteniei, Dionisie Udișteanu, Nicodim Sachelarie, preoții Dumitru Belu și Grigorie Costea sau laicii Anton Holban, Pandele Olteanu, Gheorghe Țețu, Alexandru Telega. Între elevi, din aceeași perioadă se desprind chipurile unora care aveau să fie personalități ale Bisericii noastre: Serghie Boghiu – în prezent Sfântul Cuvios Sofian de la Mănăstirea Antim, Petroniu Tănase – canonizat de Sfântul Sinod al Patriarhiei Ecumenice, în ședința sa din 30-31 august 2025, Teodor Arăpașu – devenit Patriarhul Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române, Gherasim Cristea – devenit Arhiepiscop al Râmnicului, Victor Eftimie Luca – ajuns Arhiepiscop al Romanului și Bacăului, arhim. dr. Ioasaf Ganea²⁸. Providențial, minunat și unic: intelectuali de marcă și monahi cu viață cuvioasă slujind elevii seminariști, dintre care unii au devenit sfinți, iar alții au devenit ierarhi, profesori sau monahi de vocație!

Trebuie să subliniez, cu litere mari, că Patriarhului Miron îi datorăm pregătirea de bază a doi dintre cei cinci Patriarhi ai României care i-au urmat în slujire – Justin Moiescu și Teoctist Arăpașu – și formarea duhovnicească și teologică a multora dintre ierahii care au păstorit în eparhii din țară, în partea a doua a secolului al XX-lea, doi dintre ei primind de la Dumnezeu vârste centenare și trecând la cele veșnice în anul 2014²⁹!

Desigur că nici mai-vechiul Seminar Central „Nifon” din Capitală nu era uitat de Patriarh. Îl vizita adeseori sau, uneori, invita pe elevi și pe profesori la reședința patriarhală, unde îi cinstea cu o primire frumoasă, cu pilde și învățăminte de neuitat și cu mici daruri. Cu prilejul unei astfel de întrevederi avea să le dea tinerilor sfaturile clasice

28. Informații culese din studiul arhim. dr. Ioasaf GANEA, „Câteva însemnări despre fratele Teodor Arăpașu – monahul Teoctist de mai târziu – ca elev al Seminarului Teologic de la Mănăstirea Cernica, între anii 1932-1940”, în: *Autocefalie, Patriarhie, Slujire Sfântă. Momente aniversare în Biserica Ortodoxă Română*, 1995, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995, pp. 496-506.

29. Mă refer la Arhiepiscopii de vie memorie Eftimie Luca al Romanului și Bacăului († 4 noiembrie 2014) și Gherasim Cristea al Râmnicului († 9 aprilie 2014).

de a-și impropria temeinic „sublimele învățături“ teologice și o povăț primită în copilărie de la mama sa, care ține nu de instrucție, ci de educație: „La un car de învățătură se cer două de purtare bună”³⁰. Principiile pe care căuta să le imprime elevilor-viitori preoți constituie un polinom moral mereu valabil: „[...] carte, muncă, disciplină, iubire frățească creștină [...] cinste, piositate, sfințenie [...]”³¹.

Pe linia acestei preocupări continui pentru învățământul teologic și pentru formarea preoților, în discursul rostit la ridicarea sa la slujirea de Patriarh, Miron Cristea a alocat jumătate din cuvântul său proiectului de dezvoltare a Institutului Teologic din București de atunci, pe care îl dorea un așezământ de educație și formare teologică atât de credibil și de bine organizat, încât „să atragă tineri din toată Ortodoxia”. În cuvântul său, primul nostru Patriarh proiecta

„[...] o catedră de literatură teologică slavă, prin care să ne legăm cu lumea ortodoxă slavă și o catedră de literatură teologică greacă, prin care să ne legăm de ortodoxia grecească, în așa chip încât să arătăm că suntem capabili să contribuim la luminarea Orientului întreg [...]”³².

În aceeași cuvântare exprima necesitatea trimeriei unor teologi români tineri la diverse burse de studiu în străinătate, pentru formarea unui „mare stat major de clerici învățați”, prin care Bucureștiul să devină „un centru cultural teologic” important, iar Institutul Teologic din București „cea mai înaltă instituțiune teologică ortodoxă”³³; tot acum pleda pentru înființarea unei academii de muzică bisericească, care „să salveze această comoară – tradiționala muzică a Bisericii noastre”.

30. † Elie Miron CRISTEA, Mitropolit Primat, „Cuvântarea ținută elevilor de la Seminarul «Nifon», ianuarie 1920”, republicată în: *Cuvântări ținute de Înalt Prea Sfinția sa Domnul Domn † MIRON CRISTEA, Opera omnia*, Gheorghe BUZARU (ed), TIPO-Moldova, Iași, 2011, pp. 98 și 99.

31. † Patriarhul Miron CRISTEA, „Cuvântare la serbarea patronilor Seminarului Central din București. 30 ianuarie 1934”, în: *Pastorale, predici și cuvântări...*, vol. 5, p. 170.

32. † Patriarhul Miron CRISTEA, „Cuvântare rostită în ședința din 4 februarie a Sfântului Sinod, după ridicarea la rangul de Patriarh”, în: *Pastorale, predici și cuvântări ținute de Înalt Prea Sfinția Sa, Domn Domn Dr. Miron Cristea, Patriarh al României*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1938, vol. 4, pp. 264-265.

33. † Patriarhul Miron CRISTEA, „Cuvântare la deschiderea cursurilor Facultății de Teologie din București. 1930”, în: *Pastorale, predici și cuvântări...*, vol. 5, p. 130.

Eforturile sale au luat contur imediat, iar Institutul Teologic de la București avea să beneficieze, în perioada 1925-1937 și după, de prezența și prestația de excepție a unei serii de cadre didactice de mare valoare, precum: Dumitru Boroianu (profesor de *Dogmatică și Drept bisericesc*, între 1902-1936), Teodor. M. Popescu (profesor de *Patrologie*, între anii 1928-1938), Nichifor Crainic (profesor de *Ascetică și Mistică*, într-o primă etapă, între anii 1932-1938) Ioan Popescu Mălăiești (profesor de *Vechiul Testament, Arheologie biblică și Ebraică*, între 1907-1939), pr. Ioan Mihălcescu (profesor de *Teologie Dogmatică și Simbolică* între 1908-1939, ulterior mitropolit al Moldovei), Vasile Ispir (profesor de *Îndrumări misionare și Sectologie*, între anii 1922-1938, 1942-1946), pr. acad. Niculae M. Popescu (profesor de *Istoria Bisericii Române*, între anii 1922-1946), pr. Petre Vintilescu (profesor de *Liturgică și Pastorală*, între 1928-1950), pr. Grigorie Cristescu (profesor de *Omiletică și Catehetică*, între 1929-1940)³⁴.

Unii dintre studenții laborioși din aceeași perioadă, care aveau să urmeze profesorilor lor la diverse catedre, au beneficiat de burse de studiu în străinătate, întorcându-se în țară cu doctorate și cu specializări care au dat teologiei românești prestigiu internațional: Toma Bulat (la Universitatea din Dijon, între 1914-1921), Atanasie Negoită (la Școala Franceză de Studii Biblice și Arheologie din Ierusalim, între 1930-1932), Iorgu Ivan (la Facultatea de Drept de la Sorbona, între 1927-1930 și la Facultatea de Teologie din Atena, între 1932 și 1933), Nicolae Chițescu (la Facultatea de Teologie Protestantă din Strasbourg, între 1925-1930), Emilian Vasilescu (la Facultatea de Teologie Protestantă din Paris, între 1929 și 1932), pr. Petru Deheleanu (la Facultățile de Teologie Catolică și Protestantă din Strasbourg, în anii 1934 și 1935), arhim. Benedict Ghiuș (la Academia Monahală din Mănăstirea Maria Laach, în anii 1935 și 1936), pr. Nicolae Nicolaescu (la Facultățile de Teologie Catolică și Protestantă din Strasbourg, între 1935 și 1937)³⁵. Toți aceștia, dar și alții, pe care nu i-am amintit aici, s-au

34. Pentru o prezentare cât mai completă și corectă am consultat pr. Adrian GABOR (ed), *Istoricul Facultății de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul” a Universității din București (1881-2013)*, Editura Basilica, București, 2013, pp. 41-42.

35. Date cronologice culese de la pr. Mircea PĂCURARIU, *Dicționarul teologilor români*, Editura Andreiana, Sibiu, 2014, pp. 82-83, 521-522, 394-396, 316-317,

nevoit în tainele *Teologiei*, au evoluat din punct de vedere științific și duhovnicesc, au ocupat catedre la diferite discipline, la Facultățile de Teologie din cuprinsul Patriarhiei, au scris manuale și tratate valoroase și utilizate la noi până în prezent, făcându-și din studenți adevărați ucenici în cunoaștere, trăire duhovnicească și slujire sfântă.

După acest model de mecenat teologic, toți Patriarhii noștri, dar și alți ierarhi³⁶, au trimis – fiecare la vremea sa – tineri la studii în străinătate, astfel încât la marile Facultăți de Teologie din București, Iași, Sibiu, Cluj, Craiova, Arad, (Cernăuți și Chișinău) se poate vorbi de adevărate „dinastii profesionale“, ilustrate de personalități la toate disciplinele teologice, ceea ce a făcut ca, în ultimul secol, Biserica Ortodoxă Română să aibă cel mai bine organizat învățământ teologic mediu și superior din toată Ortodoxia, care a dat generații întregi de preoți de vocație, până în prezent.

***Modele oferite preoților
spre slujire liturgică armonioasă
și spre pastorație eficientă***

Direct legată de formarea teologică a studentului – viitor preot este pregătirea temeinică pentru slujirea liturgică. Acesta este un comandament pe care l-au urmărit toți Patriarhii României și, după pilda lor, toți ierarhii care au coordonat din punct de vedere duhovnicesc, școli teologice medii sau universitare, în eparhiile unde au păstorit și păstoresc. Pe cunoașterea teologică temeinică și pe buna formare duhovnicească crește preotul ca liturghisitor la Sfântul Altar și ca bun slujitor în mijlocul poporului. Ca ierarh, Patriarhul Miron avea o ținută liturgică impecabilă, susținută de remarcabila sa prezență fizică și duhovnicească (după cum deja s-a arătat mai sus) și exprimată printr-un cult catedral pe care deodată cu anul 1925 l-a rânduit în Cate-

694-695, 192-194, 101-103, 446-448, 318-320, 134-136, 686-688, 206-207, 270-271, 454-455, respectiv.

36. Mă refer aici îndeosebi la mitropolitul Nicolae Bălan, care aproximativ în aceeași perioadă (1927-1930) a trimis la studii, la Atena, München, Berlin, Paris și Belgrad, pe tânărul teolog Dumitru Stăniloae, astăzi Sfântul Preot Mărturisitor Dumitru.